

כנס נשים ומגדר באמנויות בישראל

1.2.17-2.2.17

העמותה לחקר אמנות נשים ומגדר בישראל, החוג לתולדות האמנות, הקרן לחקר אמנות ישראלית TIAF, "בית ציפר" - הארכיון לתיאטרון ולחקר האמנות בישראל ע"ש משה ציפר, הפקולטה לאמנויות ע"ש יולנדה ודוד כץ, אוניברסיטת תל-אביב

רשימת מרצים, הרצאות ויושבות הראש

מכבית אברמזון, המכללה האקדמית ספיר

מודל "פסיכה החדשה" ונשיות אחרת בקולנוע: רונית אלקבץ בדמות ויואן אמסלם, "יפה וחיה"

"פסיכה החדשה" היא דמות נשית בקולנוע שמקיימת זיקה למיתוס ארוס ופסיכה. כמו פסיכה, גיבורת המיתוס, גם גיבורת הקולנוע עוזבת בית מוגן ויוצאת למסע מסוכן ולא ידוע אל ארוס. דמותה ומסע התהוותה הדרמטי מהווים בסיס למודל שפיתחתי בדוקטורט של 'אישה אחרת', שונה מסביבתה, אידיאליסטית ואינדיבידואלית, סוכנת של שינוי חברתי. היא מופיעה למשל בסרטים כגון: "היפה והחיה" (ז'אן קוקטו, 1946); "סימנים של כבוד" (דיויד קרוננברג, 2007). ההרצאה מתמקדת בדמותה של השחקנית רונית אלקבץ, שמגלמת בטרילוגיה הקולנועית שלה את ויואן אמסלם. ויואן, אישה מזרחית, מסורתית ואפלה, עוברת לאורך הטרילוגיה מסע אינדיווידואלי שבו "היפה מגלה את החיה שבתוכה" וממציאה זהות נשית חדשה ופורצת דרך. ד"ר מכבית אברמזון היא חוקרת קולנוע שעבודת הדוקטורט שלה התמקדה במופעי המיתוס של "ארוס ופסיכה" בקולנוע וביצירת מודל זהות חדש של נשיות אחרת. היא במאית, מפקה ותסריטאית, ומרצה בבית הספר לאמנויות הקול והמסך במכללה האקדמית ספיר. בין סרטיה שהוקרנו בטלוויזיה הישראלית ובפסטיבלים בעולם: "נען שלי"; "אווה"; "גברים על הקצה יומן דייגים"; "מטאדור המלחמה". בין המופעים שהעלתה: "מטאדור האהבה"; "המטאדור ואני" (ארוס ופסיכה צעירים על הבמה).

הודל אופיר, האקדמיה למוסיקה ולמחול בירושלים ומכללת דוד ילין

לא הולכת בתלם: פוליטיקת העונג של הכוריאוגרפית והרקדנית סחר דאמוני

הרצאה זו, המבוססת על מחקר אתנוגרפי בקרב מורות ויוצרות מחול פלסטיניות בישראל, תציג את עבודתה של סחר דאמוני, כוריאוגרפית, רקדנית ומורה למחול. ביצירותיה עוסקת דאמוני בשאלות של מוסכמות חברתיות, טאבו, סיווגים וגבולות שחלים עליה כרקדנית בחברה ערבית. היא בוחנת את הגבולות הללו, משחקת בהם ומותחת אותם דרך גופה הרוקד. ההרצאה תתבונן בשלושה מופעים של דאמוני בשנה האחרונה בישראל ותקרא את תנועת הגוף ביצירות הללו כ"פוליטיקה של עונג", דרכה מדברת היוצרת עם החברות שביניהן היא חיה ורוקדת, הערבית והיהודית. עונג והנאה עומדים מול ייצוגים של סבל באמנות ובחוויה הפלסטינית, ותובעים לעצמם מקום והכרה; הם עומדים גם מול מוכפפות של נשים ומול תרבות שמפקחת ומגבילה את תנועתן, או אף אוסרת על גילוי הגוף והנאותיו. ואולי מעל לכל, זו חוויה שנתפסת כפרטית, המתעקשת על קיומה לצד ואל מול אידיאולוגיות וכוחות קולקטיביסטיים. המחקר שמתוכו ההרצאה נעשה בסיוע מועצת הפיס לתרבות ולאמנות.

ד"ר הודל אופיר היא מרצה וחוקרת מחול. הדוקטורט שלה, מבית הספר לחינוך באוניברסיטה העברית בירושלים, עסק בעבודה ובחוויה של מורות לריקוד בתנאים של מודרניות מאוחרת. מחקרה הנוכחי על מורות ויוצרות מחול פלסטיניות בישראל הוצג בקיץ 2015 בסמינר ללימודי מחול באוניברסיטת Northwestern, שיקגו, במימון קרן Mellon. ספרה המשותף עם יעל (ילי) נתיב, סדקים של חרות: גוף מגדר ואידיאולוגיה בחינוך לריקוד בישראל, האוגד שתי אתנוגרפיות על חינוך למחול בישראל, רואה אור בימים אלה בהוצאת הקיבוץ המאוחד, בתמיכת "מרכז הספר והספריות". סחר דאמוני היא רקדנית, כוריאוגרפית ומורה למחול, בעלת תואר ראשון מבית-הספר לאמנויות המחול, סמינר הקיבוצים. רקדה בלהקת המחול הקיבוצית, השתתפה בפסטיבל "הרמת מסך" עם יצירותיה "בתלם" (2015) ו"פרגין" (2016); עבדה כרקדנית וכוריאוגרפית לצד כוריאוגרפים ובמאים שונים בארץ ובחו"ל, והשתתפה בפרויקטים רבים בתחום התיאטרון והמחול. באמצעות הריקוד והיצירה היא מחפשת מרחב שבו תוכל להביע עצמה ביחס לאתגרים עמם היא מתמודדת כאשה בחברה הערבית.

ליאור אלפנט, אוניברסיטת תל אביב

נשים בקולנוע העלילתי בישראל: תמונת מצב עדכנית של התנגדות

תעשיית הקולנוע, מיסודה ועד היום, היא תעשייה גברית. גברים שולטים על המסך, ומאחוריו. מי שנותן את הכסף, מי שנמצא על הסט, מי שבחרים את התסריטים ומי שמלמדים בבתי הספר הם לרוב גברים. מה מצבן של

הנשים בתעשייה כל כך לא שוויונית? מבט על הסרטים שנעשו בישראל נותן לנו מספרים של במאות, אבל לא מספר לנו על כספים, על צלמות, על מפיקות. בהרצאה זו אתן סקירה של מצב הנשים בקולנוע הישראלי בשנים האחרונות, השנים בהן מדברות ומדברים על "פריחה של קולנוע נשי". תמונת המצב שאראה תדגיש כי לא מדובר ב"גל" או ב"פריחה", אלא במצב עגום שמשתרר, נשאר תמיד עם הפנים קדימה, אבל נמצא גם במאבק מתמיד על קיומו. ברצוני להציג בפניכן תמונת מצב של הנשים בקולנוע הישראלי - תמונת מצב של התנגדות.

ליאור אלפנט היא מנהלת פורום הקולנועניות ויוצרות הטלוויזיה בישראל, מנהלת אומנותית של פסטיבל הקולנוע "לסבית קטלנית", מרצה בענייני נשים וקולנוע. הגישה את עבודת המאסטר שלה בחוג למגדר באוניברסיטת תל אביב. ממקימות "טבלת המבקרות" ואתר "המבקרות" העוסקים בביקורת קולנוע של נשים. חברת ועדת הקולנוע של סל תרבות, כמו גם של ועדת הקולנוע בתרבות לפרופריה. חוקרת, מרצה, כותבת ופעילה חברתית בנושאי נשים, קולנוע, אקטואליה ושלו.

דליה בכר, אמנית, מרצה וחוקרת אמנות (מכהנת גם כיו"ר מושב "נשים בריקוד, מופע ותיאטרון")

דימויי יופי נשי ביצירתה של מאירה שמש: משמעותם בהקשר אישי, מקומי ואוניברסלי

ההרצאה תדון ביצירותיה של האמנית מאירה שמש (1962-1996) העוסקות בדימויי יופי נשי, תוך בחינת מקומם והצטלבותם בסוגיות של מגדר, זהות והגירה באמנות ישראלית, וביחס לדימויי יופי נשי שנעשו בזירה הבינלאומית. בעוד שבאירופה ובעיקר בארצות הברית דימויים אלה זכו להתייחסות ביקורתית ולגינוי ביצירות של נשים אמניות כבר בשלהי שנות השישים של המאה העשרים, דימויי יופי ביקורתיים מעין אלה נעדרו מהאמנות הישראלית עד שנות התשעים של המאה הקודמת. ככל שבדקתי, דימויי היופי הנשי ביצירותיה של שמש הינם חלוציים וחורגים מייצוגי הזהות הקולקטיבית שרווחו עד אז באמנות ישראלית. ההרצאה תדון באמביוולנטיות שבדימויים הטעונים ביקורתיות, אך רומזים גם לתשוקה טבעית לנכס יופי וזהר. שמש חותרת תחת הדימויים בעזרת טכניקות של שימור ופירוק, חומרים זולים, אפיוני יופי נשי סטריאוטיפיים הרווחים בתרבות המערבית (בלונד, עור בהיר, עיניים כחולות), שימוש בחלקי בובות ברבי, היעדר תווי פנים ועוד.

ד"ר דליה בכר למדה אמנות והוראת אמנות במדרשה למורים לאמנות ברמת השרון. עבדה כמורה לאמנות וכמדריכת מורים במסגרות שונות, ביניהם במדרשה לאמנות בבית ברל. סיימה תואר שני ושלישי בפקולטה לאמנויות באוניברסיטת תל אביב. פרסמה מאמרים שונים בכתבי-עת מקצועיים והציגה בתערוכות יחיד ובתערוכות קבוצתיות רבות. ספרה *לפרק את המיתוס, התנגדות לדימויי נוס כמודל של יופי נשי באמנות פמיניסטית*, יצא השנה (2016) בהוצאת רסלינג.

שרה בנינגה, המחלקה להיסטוריה ותיאוריה, בצלאל – אקדמיה לאמנות ועיצוב

ההיפוך המגדרי של האוטיום בעבודתה של אלי חורש

המונח אוטיום (Otiium) פירושו בטלה וגם זמן פנאי הנדרש לעשייה תרבותית. לאורך ההיסטוריה שימש המונח לתיאור מצבים מנוגדים. לעיתים רבות פורש האוטיום כביטוי לחטא, בדומה לעצלות. פעמים אחרות שימש לתיאור מצב של פרישה מחיי הפוליטיקה והעסקים לטובת קריאה, העמקה והתבודדות. איפיון האוטיום כבטלה וכחטא הלך יד ביד עם קטלוגו כמאפיין "נשי". בדומה לבטלה, הלוקים באוטיום נכנעו לתכתיבים של הגוף והתשוקה, שהובילו אותם לחיי חטא. לגוף העבודות של האמנית הישראלית אלי חורש קוראים "אוטיום". חורש פיתחה טכניקה מיוחדת שבעזרתה היא יוצרת הדפסים המבטאים וממחישים את האוטיום. אך, בניגוד למסורת אמנות המערב, אשר ראתה באוטיום חטא וייצגה אותו ככזה, עבודותיה של חורש נולדות מתוך האוטיום ומציבות אותו ככוח ליצירה תרבותית. בהרצאה זו אבחן את עבודותיה של חורש לאור הייצוג ההיסטורי של האוטיום, ואעמוד על המאפיינים הטכניים והצורניים שבעזרתם היא הופכת את האוטיום לכלי הכרחי לתרבות.

שרה בנינגה מרצה במחלקה להיסטוריה ותיאוריה בצלאל, מסיימת דוקטורט באוניברסיטה העברית בנושא הנאה וגופניות ביצירתו של רובנס. את התואר השני בתולדות האמנות עשתה באוניברסיטה העברית ובאוניברסיטת פרייבורג בגרמניה. יש לה תואר ראשון בתולדות האמנות ובספרות מאוניברסיטת תל אביב וBFA מבצלאל.

ד"ר לאה גילולה, חוקרת עצמאית

תרומתה של בתיה לנצט לתרבות העברית: ביוגרפיה אמנותית

בתיה לנצט (נ' 1922), היתה ממייסדי התיאטרון הקאמרי ואחת השחקניות המרכזיות והבולטות בתיאטרון הישראלי בשנות החמישים והשישים. הקאמרי אמנם היה ביתה, אך היא שיחקה גם בתיאטרון הבימה, בלהקת פיטר פריי, בתיאטרון העירוני חיפה, בהפקות עצמאיות ובסרטי קולנוע. לנצט ניחנה גם בכישרון כתיבה, ביכולת ביטוי ובעברית עשירה. כבר בצעירותה משכה בעט וכתבה שירה, מחזה ותסריט לסרט קולנוע. באמצע שנות השבעים עזבה לנצט את עולם התיאטרון ופנתה אל עולם הדת היהודית. עם בחירת דרך חיים חדשה התרחקה מעולמה הקודם ומאנשיו. מקומה בתולדות התיאטרון הקאמרי ותרומתה החשובה לתיאטרון הישראלי ולתרבות העברית נדחקו ונשכחו. ההרצאה מבקשת להשיב לנצט את מקומה בתרבות העברית, לחשוף את עשייתה האמנותית, את תרומתה ואת אישיותה הייחודית. ההרצאה מבוססת על ראיונות רבים שערכתי עם לנצט ועל מחקר היסטורי מקיף.

ד"ר לאה גילולה היא היסטוריונית וחוקרת תרבות. תחום התמחותה הוא תרבות עברית ואמנויות הבמה, ובייחוד תולדות התיאטרון דובר העברית בארץ ישראל ובישראל, ותייעוד בעל-פה של אמני במה. מחברת הספר *התאטרון הקאמרי (1945-1961): השגשוג, המשבר ותיקונו* (ירושלים: יד יצחק בן-צבי, 2014). ערכה בשיתוף עם פרופ' דן אוריין את הספר *קומדיה: מאריסטופנס עד סיינפלד* (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, בדפוס). פרסמה מאמרים רבים בכתבי עת בארץ ובחו"ל בתחומי התעניינותה.

יעל גילעת, המכללה האקדמית אורנים (מכהנת גם כיו"ר מושב "נשים בקולנוע א") מגדר ושכול באמנות בישראל: "בת שכולה", ממעמד כפוי לדגם פעולה אמנותי

בהתבסס על פרשנות מגדרית ההרצאה תציג את עבודתן של אמניות ישראליות שאיבדו את אבותיהן בנסיבות צבאיות והפכו בעל כורחן ל"בנות של משפחות השכול". דגם "הבת השכולה" שנכפה עליהן בילדותן היה לא רק יסוד מכריע בבחירת הפרקטיקות האמנותית והתכנים, אלא גם בגדר סוגה (ז'אנר) שניתנת לזהוי בקרב האמניות. ביניהן אסנת אוסטרליץ, מיכל שכנאי-יעקובי, נגה ידקוביץ-עציוני, תמר פיקס, וורד נחמי. המודל התרבותי של "בת שכולה", המוגדר על ידי דפוסים אבל ציבוריים, ריטואלים קולקטיביים, ותודעה כוזבת של הצדקת ההקרבה האישית שהיה עליהן לשאת על כתפיהן מגיל צעיר, היווה נקודת מוצא ליצירת גופי עבודה המתמודדים, מפרקים ובוחנים את המודל. למרות השוני במדיום האמנותי ובאסטרטגיה של פעולה שנבחרים על ידן, ניתן לאפיין עיסוק חוזר בניכוס מחדש של האב ובשיקום דימויו כאב הפרטי, על מנת לכונן מערכת היחסים אב-בת דרך האמנות ודרך השיח על אודותיה.

ד"ר יעל גילעת, מרצה בכירה והיסטוריונית של אמנות ישראל וחוקרת תרבות חזותית. ראשת התכנית ללימודי מוסמך (M. Ed.) במדעי הרוח והאמנויות בגישה רב תחומית, במכללה האקדמית לחינוך אורנים, בה שמשה בשנים 2004-2014 כראשת המכון לאמנות. תחומי מחקר ופרסומיה: זהות תרבותית, מגדר, מרחב וזיכרון. בשנה הקרובה עומד להתפרסם ספרה השלישי: *דור המפנה: אמנות צעירה בשנות ה-80 בישראל* (המכון למורשת בן גוריון - שדה בוקר).

סיגל דויד, אוניברסיטת תל אביב

בין המרחב הציבורי לפרטי: נשים אדריכליות בארץ ישראל המנדטורית

אפשר לסמן את ראשית פעילותן של נשים אדריכליות בארץ ישראל בשנת 1921 עם עלייתה לארץ של האדריכלית הראשונה, לוטה כהן. בשנות השלושים כבר פעלו בארץ חמש עשרה אדריכליות, רובן בוגרות אוניברסיטאות טכניות באירופה, דור ראשון של נשים אדריכליות ארץ-ישראליות. אדריכליות אלה אמנם ניהלו פעילות מקצועית אינדיבידואלית ענפה, אך חלקן מאפיינים משותפים בפעילותן המקצועית ובחיייהן האישיים כגון השכלה, השתלבות במקצוע, תהליך קבלתן של עבודות תכנון, מאפייני העבודות, מצב משפחתי ועוד. קבוצת אדריכליות זו החלה לפעול עם עלייתם של רעיונות המודרניזם באירופה והציגה בארץ ישראל פעילות אדריכלית ענפה בכל תחומי התכנון ובכל קני המידה. הן היו שותפות חשובות בתהליך בנייתה של החברה החדשה וקידומה של האדריכלות המודרנית לארץ ישראל. בהרצאה תוצגנה עבודותיהן של האדריכליות בתכנון המרחב הציבורי - שכוונת חדשות, בתי דירות וכיכרות עירוניות - לצד תכנון הספרה הביתית. יבחנו רעיונות מנחים בעבודתן, ואת ביטוייה של יצירה מודרניסטית של נשים.

ד"ר אדריכלית סיגל דויד, מרצה באוניברסיטת תל אביב. בוגרת תואר ראשון ושני באדריכלות בהצטיינות מהטכניון, ותואר דוקטור מאוניברסיטת תל אביב. חוקרת את התפתחות האדריכלות המודרנית בארץ ישראל המנדטורית ואת עבודתן של נשים אדריכליות בתקופה זו. ב-2007 אצרה בשיתוף אדריכל סרגיי לרמן את התערוכה "הנוכחות הנשית באדריכלות הישראלית". התערוכה הוצגה בגלריה בבית האדריכל (פברואר 2007), בגלריה האוניברסיטאית תל אביב (מאי-יוני 2007), ו"בפסטיבל אשה" בחולון (מרץ 2008).

דליה זנון, אוצרת עצמאית (מכהנת גם כיו"ר מושב "נשים בקולנוע ב") דבורה מורג: השמיעי קול

ההרצאה מתבססת על דיאלוג עם האמנית דבורה מורג ושיחה על עבודותיה, ומטרתה להציג אותן תוך כדי התמקדות בנושאים הבולטים ביצירתה: מרחב ביתי וזיכרון - התמקדות בזיכרונות מבית ילדותה וממשפחתה, וביטויים בציורים, בבובות, במיצבים, באסמבלאז'ים ובאובייקטים, אותם מורג מכנה "דברים". בשיחות עם מורג עלתה פעמים רבות האבחנה בין "דבר" ו"אובייקט", נושא שנידון רבות החל מתחילת המאה העשרים, וההרצאה תבחן את עבודותיה גם לאור נקודת המבט הזו. תהליך עבודתה של מורג הינו אינטואיטיבי, מתמשך ובעל פוטנציאל להיות אינסופי - היא מלקטת אובייקטים יומיומיים, שבאופן מסורתי הושקו בתוך המרחב הביתי, מביאה אותם אל הסטודיו ומפיחה בהם חיים חדשים. היא דנה ביחסי פנים-חוץ, אובייקט-חלל והקשר בין הפרטי לציבורי, מתוך ראית עולם נשית פמיניסטית. אלא שבכל סוגי המדיה בה היא עוסקת בולטים גם כישוריה הטכניים, המיוחסים בדרך כלל ל"גבריות".

דליה דנון הינה אוצרת עצמאית וחלק מהצוות המוביל של עמותת "מקום לאמנות" בקרית המלאכה. היא בעלת תואר M.A בתולדות האמנות מטעם אוניברסיטת תל אביב ומומחית לאמנות ישראלית. בעבר הייתה בעלת הגלריה ד.ש.דנון. במשך שנים רבות עבדה לצד פרופ' גילה בלס, שיחד אתה ועם יניב שפירא אצרה לאחרונה את התערוכה "אופק חדש לאופקים חדשים" (המשכן לאמנות בעין חרוד, 2016). אחת לשנתיים יוזמת ואוצרת תערוכות לזיכרון בנה דני דנון ובעלה שי דנון, באולם על שםם בבית האמנים, תל אביב. **דבורה מורג** ילידת ישראל, חיה ויוצרת בתל-אביב. לאחר סיום לימודי תואר שני בביוולוגיה עברה ללימודי אמנות במכון לאמנות בת-ים, וכן למדה בסיאול, בקוריאה ובמדרשה למורים לאמנות, רמת השרון. עבודתה האומנותית היא בינתחומית, מיצבים המשלבים דו ממד, תלת ממד וסאונד. עבודותיה בוחנות את מרקם היחסים בין המרחב הביתי למרחב הציבורי באמצעות הבניית הזיכרון. השתתפה בתערוכות יחיד ותערוכות קבוצתיות רבות בארץ ובח"ל, בימים אלו עבודתה "שולחן ערוך" מוצגת במוזיאון ישראל. מלמדת פיסול בפקולטה לאמנויות בסמינר הקיבוצים.

טל דקל, אוניברסיטת תל אביב, מכהנת כיו"ר מושב "נשים-אמניות א"

ד"ר טל דקל היא ראשת הפרוור ללימודי נשים ומגדר באוניברסיטת תל אביב, מלמדת בחוג לתולדות האמנות ובתכנית למגדר באוניברסיטת תל אביב. מחקרה עוסקים בתיאוריות פמיניסטיות ובחקר המגדר באמנות בישראל ומתמקדים בסוגיות של זהות והגירה בעידן טרנס-לאומי. מאמריה פורסמו בכתבי עת מובילים וספריה תורגמו לאנגלית: *Gendered Women, Art and Art and Feminist Theory* (Cambridge Scholars Publishing, 2013); *Transnational Identities Migration in Contemporary Israel* (Wayne State University Press, 2016).

מירה זכאי, אוניברסיטת תל אביב

מאבקו של הקול הנשי במוזיקה ישראלית

במאה העשרים הצליחו המלחינות לתפוס את המקום הראוי, ואף הקימו התאגדויות רבות בארץ ובעולם. אך בישראל דור המייסדים של המוזיקה הישראלית כלל רק מלחינה אחת, ורדינה שלונסקי (1905-1990), שרק בשנת 1973, זכתה להכרה גם בארץ, עם קבלת פרס אקו"ם על מפעל חייה. בפרס ישראל למלחינים לא זכתה עד כה מלחינה. בששים שנותיה הראשונות של התזמורת הפילהרמונית הישראלית רק שש יצירות ישראליות מתוך עשרות שבוצעו היו של מלחינות, למרות שהן מהוות כשליש מכלל המלחינים בארץ. עד שנת 2000 לא היו בארץ מרצות בכירות לקומפוזיציה (שלונסקי לימדה באקדמיה פסנתר משנה). היחידה בישראל שמכהנת כפרופסור לקומפוזיציה, היא בטי אוליברו באוניברסיטת בר-אילן. הראשונה שהבקיעה את תקרת הזכוכית בארץ ובעולם היא המנצחת הישראלית דליה אטלס ועמה עלתה השאלה: האם תעלה על הבמה אישה-מנצחת בחליפת פראק, המקובלת על עמיתיה הגברים? האם תתריס ותעלה בשמלה עם שוליים ושרוולים מתנפנים, שיוסיפו ממד כוריאוגרפי ללהט שפת הגוף בזמן הניצוח?

פרופ' (אמריטוס) מירה זכאי, האקדמיה למוזיקה ע"ש רובין אוניברסיטת תל אביב. בוגרת המדרשה למורי ציור, תל אביב. בוגרת הפקולטה למדעי הרוח בספרות עברית ותיאטרון ובעלת תואר אמן של האקדמיה למוזיקה ע"ש רובין באוניברסיטת תל אביב. זכתה בפרס אקו"ם ובפרס המועצה לתרבות ואמנות על ביצוע מצטיין של מוזיקה ישראלית ועל תרומתה למוזיקה ישראלית, עליה העניק לה שר החינוך והתרבות פרס הוקרה מיוחד בחגיגות החמישים למדינה. בשנת תשע"ד זכתה בפרס ע"ש פרנק פלג, מטעם משרד התרבות והספורט על תרומתה המתמשכת לחיי המוזיקה בישראל.

סמדר זמיר, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

על כיסא הבמאי יושבת אישה

רוב סרטי העלילה העולים לאקרנים מדי שנה מבוימים על ידי גברים. רק כעשרה אחוזים מכלל הסרטים מבוימים על ידי נשים. בימיו סרטי עלילה נחשב לפוזיציה היוקרתית ביותר בעשיה קולנועית וטלוויזיונית ובהתאמה מושקעים בו מירב הכספים בתחום. מדוע כל כך מעט נשים מביימות סרטי קולנוע? מה זה אומר על הסרטים שאנחנו רואות? על הדמויות שמגיעות למסך? ומה מספרות אותן נשים, שעל אף כל הקשיים, הצליחו להתיישב על כיסא הבמאי? במהלך ההרצאה נחשף לנתונים מישראל ומהעולם על השתתפותן של נשים כבמאיות, נכיר פרויקטים לקידום יצירה של נשים, נדון בשאלות על מהותה של יצירה קולנועית של נשים ונצפה בפרק מתוך הפרויקט "על כיסא הבמאי יושבת אישה" בבימוי סמדר זמיר, המספר לראשונה את סיפורן של מספרות הסיפורים הגדולות של הקולנוע הישראלי - הבמאיות.

סמדר זמיר היא בעלת BFA בקולנוע ממכללת ספיר ו-M.A במגדר מאוניברסיטת בר-אילן. מרצה באוניברסיטת בן גוריון, מכללת הדסה, סינמטקים ועוד; פעילה וממקימות "פורום הקולנועניות ויוצרות הטלוויזיה בישראל"; מפרסמת מאמרים *הארץ*, *במערבון*, *באון לייף* ועוד; מסה פרי עטה ראתה אור באנתולוגיה *בגוף ראשון* (בעריכת שלומית ליר, הוצאת פרדס, 2015). בימים אלה עובדת על פרויקט הביכורים הדוקומנטרי "על כיסא הבמאי יושבת אישה", שזכה במענק פיתוח מטעם קרן יהושע רבינוביץ ובפרס היצירה הצעירה בפסטיבל קולנוע דרום 2015.

רותי חינסקי-אמיתי, אוצרת עצמאית חנה לוי: "ציירת של ציירים"

חנה לוי (1914-2006) הייתה ציירת ישראלית שפעלה בארץ מאמצע שנות השלושים ועד לתחילת שנות התשעים. היא הציגה בתערוכות יחיד וקבוצתיות רבות, בגלריות ובמוזיאונים, אך למרות זאת מעט מאד חומר מחקרי פורסם אודות יצירתה. במהלך השנים שמה נשכח כמעט לחלוטין והוא נותר ידוע למעטים, גם בקרב קהל שוחרי האמנות. הציירת לאה ניקל כינתה אותה "ציירת של ציירים", כינוי המצביע על הערכה שהייתה כלפיה בקרב האמנים, אך בה בעת מעיד על מקומה הצדדי בתוך שדה האמנות הישראלית. בתערוכה "הסיפור שלה" (על עשר אמניות נשכחות) שרות מרקוס ורותי חינסקי-אמיתי אצרו לאחרונה בבית האמנים בתל אביב, היא התגלתה מחדש כאחת ההפתעות הבולטות של התערוכה. מזה כשנה רותי חינסקי חוקרת את גוף יצירתה של לוי, שמתמקד בשתי סוגות מרכזיות: ציור דיוקנאות וציור נוף. הרצאה זו עוקבת אחר התפתחות ציור הנוף ומגמות ההפשטה ביצירתה, בזיקה לתמורות שעבר ציור הנוף המקומי ולתהליכי ההפשטה של האמנות הישראלית שליווה הייתה חלק מהם. זאת בתקווה לשפוך אור על יצירתה הן באופן ספציפי והן בתוך ההקשר הכללי של תולדות האמנות המקומית.

רותי חינסקי-אמיתי אוצרת עצמאית. בוגרת התוכנית הבינלאומית לאוצרות המשותפת למרכז לאמנות עכשווית (CCA) ולסמינר הקיבוצים. בעלת תואר M.A. מאוניברסיטת תל אביב, החוג לתולדות האמנות.

נירה טסלר, המכללה האקדמית לחינוך "תלפיות", חולון הצטלבויות של מגדר והגירה בעבודתה של דליה בכר

ההרצאה תעסוק בסוגיות הנוגעות בהצטלבויות של מגדר, הגירה, זהות, אתניות ומעמד ביצירתה של דליה בכר. בשנים האחרונות עוסקת בכר בחקר סוגיית היופי באמנות נשים פמיניסטיות, ובקרב יראה אור ספרה הראשון *לפרק את המיתוס, התנגדות לדימויי ונוס באמנות פמיניסטית*, בהוצאת רסלינג, המבוסס על עבודת הדוקטור שלה בפקולטה לאמנויות באוניברסיטת תל אביב. יצירתה, בדומה למחקריה, לא רק פורצת מחסומים מקובלים של מין ומגדר, נעורים-זקנה, יופי-כיעור, אלא גם טובעת ותובעת מונחים לשוניים חדשים. יצירתה מושפעת מהביוגרפיה שלה כבת למהגרים מעיראק, דוברי ערבית שלא שלטו בשפה העברית וברזיה, ועל התמודדותה רבת השנים עם פער התרבויות מבית ומחוץ; על עולמה האישי בבית הוריה ובביתה שלה - אלה מול אלה. דימוייה וביטוייה המקוריים מעוגנים בשפה הערבית - שפת האם שלה, מול העברית - השפה שבחיקה צמחה כאישה, כאם כאמנית וכחוקרת עצמאית.

ד"ר נירה טסלר בעלת תואר דוקטור מהפקולטה לאמנויות באוניברסיטת תל אביב, חוקרת אמנות נשים ומגדר ואוצרת תערוכות. מחברת הספרים: *פרחים תלושים משיח: גלגולי דימוי הפרח מ"שיר השירים" לאמנות מודרניסטית של נשים באמריקה* (רסלינג, 2012) ו- *"New Woman": Politics of Identity in the Art of the American "New Woman"* (Cambridge Scholars, 2015).

גרסיאלה טרכטנברג, המכללה האקדמית של תל אביב יפו מבקרות מבקרות נשים אמניות: מה השתנה לאורך השנים?

הסוציולוגיה בת זמננו רואה בעולם האמנות שדה אשר בו עמדות המסודרות בצורה הירארכית. לעמדות הממוקמות בקדקוד יש כוח להכריז על עשיות מסוימות כעל "אמנות" ועל אחרות כ"לא-אמנות". בנוסף, טוענת הסוציולוגיה שיצירת האמנות היא תוצר פעילותם המשותפת של סוכנים רבים בשדה. במילים אחרות, האובייקט יכונה יצירת אמנות במידה וסוכנים הממוקמים גבוהה במבנה ההירארכי של השדה יגדירו אותו ככזה. הביקורת האמנותית היא אחת מהעמדות המשתתפת בתהליך הפיכתו של האובייקט ליצירת אמנות. ההרצאה תציג תוצאות של מחקר אמפירי המשווה בין הביקורת האמנותית שנכתבה על ידי נשים על אמניות שפעלו בישראל בשנות הארבעים והחמישים לזו הנכתבת על ידי מבקרות על אמניות בעשור האחרון. ביסוד המחקר עומדת השאלה באיזו מידה הביקורת שנכתבת על ידי מבקרות השתנתה עם הגעת הפמיניזם לחברה בישראל. שינוי בולט אחד הוא כניסתן של נשים לעמדת הביקורת האמנותית, שמרביתה נשלטה בעבר על ידי גברים. בעשורים האחרונים המבקרות פועלות מתוך עמדות מרכזיות בעיתונות היומית כגון עיתון *הארץ* או *ידיעות אחרונות* ובעמדות מקוונות כגון האתר *ערב 7*. האם השינוי בעמדה הביא לשינוי בתוכן של הביקורת?

ד"ר גרסיאלה טרכטנברג, סוציולוגית של האמנות. מרצה בכירה במכללה האקדמית של תל אביב יפו. עוסקת בחקר ההיבטים החברתיים של עשיית האמנות. בעבר עסקה בקשר שבין אמנות ללאומיות. בשנים האחרונות עוסקת בתחום של אמנות רחוב ובתחום של ביקורת אמנותית.

רז יוסף, אוניברסיטת תל אביב

תנאים של נראות: קולנוע נשים ישראלי עכשווי וטראומה

רבים מסרטי הנשים שהופקו בישראל בשנים האחרונות דנים באירועים ובחוויות טראומטיות של אונס, גילוי עריות או ניצול מיני. רז יוסף טוען כי סרטה של מיכל אביעד "לא רואים עליך" (2011) מזמין אותנו להרהר בעצם עמדת הצפייה שלנו בפציעה הגופנית והנפשית של נשים שחו אונס. הסרט אינו מנסה לייצג סבל נשי באופן ריאליסטי אלא מבקש לשנות את התנאים של הנראות של טראומה נשית. הוא משתמש באופן רפלקסיבי בצורות ייצוג תיעודיות ופיקטיביות, ממקם ומביים מחדש את המבט ואת פעולת ההתבוננות, ומפריע ליצירת מרחב וזמן קולנועיים אחידים וקוהרנטיים. בדרך זו, הסרט יוצר עבור הצופה מרחק ביקורתי המאפשר פרספקטיבה פוליטית פמיניסטית, שיכולה להוביל לשינוי חברתי בייצוג של המציאות האלימה והדכאנית המתמשכת והיומיומית שנשים מרקעים לאומיים, חברתיים וגזעיים שונים חוות בחברה הפטריארכלית הישראלית, ולא רק במקרים של אונס אלא גם באופן יומיומי ושגרת.

פרופ' רז יוסף הוא ראש המגמה העיונית לתואר ראשון בבית הספר לקולנוע וטלוויזיה ע"ש סטיב טיש באוניברסיטת תל אביב. הוא מחבר ועורך של ספרים רבים, בין היתר: *Beyond Flesh: Queer Masculinities and Nationalism in Israeli Cinema* (Rutgers University Press, 2004); *לדעת גבר: מיניות, גבריות ואתניות בקולנוע הישראלי* (הקיבוץ המאוחד, 2010); *The Politics of Loss and Trauma in Contemporary Israeli Cinema* (Routledge, 2011); ו- *סקס אחר: מבחר מאמרים בלימודים להט"ביים וקוויריים ישראליים* (רסלינג, 2016).

איילת כרמי, אוניברסיטת תל אביב

חדשנות, שוליות ומגדר בשדה האמנות הישראלי: התקבלותה של ביאנקה אשל גרשוני

האמנית ביאנקה אשל גרשוני, שהחלה לפעול בשדה האמנות הישראלי משנות השישים, הדגישה בעבודתה מוטיבים ביוגרפיים, נרטיביים, חומריים ורגשיים וטשטשה את הגבולות בין אומנות לאמנות, במרחב שקידש שפה אמנותית מופשטת, דלה בחומרים, מודרניסטית וציונית. על אף חדשנותה נותרה אשל גרשוני במידה רבה 'אאוט-סיידר' בעולם האומנות הישראלי. שיח האמנות, המשוקע בקונספציות מגדריות שמרניות, הגדיר את שונותה האסתטית והתמטית כ"אחר הנשי", שולי ביחס למהלכים "החשובים" שהתחוללו בשדה. גם כאשר בשנות התשעים חל שינוי בגישה העיונית של השיח האמנותי למגדר, לא הוכרה תרומתה, ולמרות שב-2009 זכתה ב"פרס מפעל חיים" מטעם משרד התרבות והספורט, שורה של תערוכות היסטוריות שעסקו במגדר פסחו עליה. ההרצאה מנתחת את הסיבות לחוסר ההכרה של עולם האמנות בחדשנותה ובחלוציותה של אשל גרשוני. הבנת הגורמים להתקבלותה המוגבלת של אשל גרשוני בהקשר היסטורי תאיר גם בעיות בייצוג ובתיגון של אמניות במסגרת הנרטיב הדומיננטי של האמנות הישראלית, ותדגים את השפעת הצטלבות המודלים הלאומיים והמגדריים על התהוות הקאנון.

ד"ר איילת כרמי היא בתר-דוקטורנטית בחוג לתולדות האמנות באוניברסיטת תל אביב, תחת הנחייתה של ד"ר ורד מימון. ב-2016 קיבלה תואר דוקטור. את עבודת הדוקטור שלה "התקבלות ומגדר בשדה האמנות והצילום: גיליה מרגרט קמרון וסאלי מאן" עשתה במחלקה לאמנויות באוניברסיטת בן גוריון, תחת הנחייתה של פרופ' רות איסקין. במהלך הדוקטורט זכתה במספר פרסים ומלגות, הציגה את עבודתה במספר כנסים בינלאומיים ופרסמה מספר מאמרים ככותבת יחידה ובשיתוף עם פרופ' הנרייט דהאן כלב.

ענת מנדיל, אוצרת עצמאית ורקפת וינר עומר, אמנית

"ייד הלשון": ייצוגים של שפה ומגדר ביצירתה של רקפת וינר עומר

רקפת וינר עומר חושפת בעבודתה נרטיב אישי הצומח מתוך שיח פמיניסטי רדיקלי, חסר פשרות. בעולמה החזותי הטוטאלי מתואר הגוף הנשי במצבים של אבסורד, דפורמציה, מיניות מוחצנת ועילגות. לצד כל אלה, ניכר הקושי של הדמויות המאכלסות את עבודתה לייצר טקסט קריא, נהיר וקוהרנטי. בדיאלוג עם האוצרת ענת מנדיל, מתארת וינר עומר את הקשר בין שפה לגוף, ואת החיבור החזותי בין הגוף הנשי לשפת הגייבריש המייצגת חתרנות והתנגדות. בשנים האחרונות, עם התמקדות בזהות המינית-לסבית, ניכר שימוש במילים ברורות ובחצאי משפטים המשלימים דימויים ארוטיים. נראה כי המגע בין השפה לגוף ביצירתה של וינר עומר, מייצר ספים חדירים למחצה, המטשטשים את הגבול בין השניים ומייצרים גופים בעלי ייצוג סימבולי של מיניות ותרבות. כמי שנענית לקריאתה של הלן סיקסו להחזיר לאישה את הגוף שהופקע ממנה, את נכסיה, הנאותיה ואיבריה באמצעות דיבור וכתובה, אוזנת וינר עומר בשפה הכתובה ובזו שבעל-פה, ובתוך כך מייצרת מהלכים חברתיים, תרבותיים, פוליטיים; מהלכים של אמת.

ענת מנדיל היא אוצרת, בוגרת המדרשה לאמנות רמת השרון, בעלת תואר ראשון בתכנית לנשים ומגדר באוניברסיטת תל אביב, סטודנטית לתואר שני בתולדות האמנות, עם התמחות באמנות ישראלית. **רקפת וינר עומר**, בוגרת המדרשה לאמנות

בית ברל, בעלת תואר ראשון בפיסיכולוגיה ובקולנוע באוניברסיטת תל אביב, לימודי תואר שני בבצלאל – אקדמיה לאמנות ועיצוב.

רות מרקוס, אוניברסיטת תל אביב (מכהנת גם כיו"ר המושב "יוצרות במרחב האמנותי")

חווה ראוכר: הגירה כמצב נפשי וקיומי

את יצירותיה של חווה ראוכר ניתן לחלק לכותרות שונות כגון דיוקן עצמי, עירום נשי ו/או גברי, גילאות, נשים מהגרות ועוד. אלא שלדבריה של ראוכר, איך שלא נגדיר את יצירותיה, ברובן הן מהוות למעשה בדיוקן עצמי. בין אם היא מציירת את עצמה, או שותלת את פניה בתוך סצנות שונות כמתבוננת או כמציצה, ובין אם היא מציירת או מפסלת דמויות אחרות, כולן מייצגות את מצבה הנפשי כאדם תלוש חסר מקום. כולן מתארות את מצבה הקיומי כמהגרת ולכן מהוות למעשה דיוקן עצמי - בין אם חזותי ובין אם אקזיסטנציאליסטי. חווה ראוכר נולדה ב-1944 בבולגריה שם שהתה עם משפחתה במחנה מעצר לפני מעבר למחנות, אלא שברגע האחרון ניצלו. הם הגיעו ארצה ב-1948, כשהיא בת ארבע, וגרו בעגימי ביפו, מקום שבו התגוררו ניצולי שואה רבים בעוני, בצפיפות ובדחוק פיזי ונפשי. גם אם היא ומשפחתה לא הגיעו לבסוף למחנות הריכוז - היא חוותה את האימה דרך השכנים, אנשים אומללים וקשים, שהטביעו את חותמם על חוויית הילדות שלה. יתכן שזו הסיבה מדוע חווה בוחנת את עצמה ואת הדמויות שהיא יוצרת במבט נוקב ובלתי סלחני, לא לעצמה ולא לאחרים. תחושת הניתוק והתלישות נותרה בה מאז ועד היום.

ד"ר רות מרקוס מרצה במלואות (מאז 2012) באוניברסיטת תל אביב, מתמחה באמנות מודרנית ועכשווית, בין חלוצות המחקר המגדרי באמנות בארץ. ובין מקימות התכנית הרב תחומית באמנויות והתכנית ללימודי נשים ומגדר; הקימה את העמותה לחקר אמנות נשים ומגדר בישראל (2015) והחל מ-2016 מנהלת את הארכיון לתיעוד ולחקר האמנות הישראלית ע"ש משה ציפר - כל אלה באוניברסיטת תל אביב. פרסמה מאמרים בנושאים שונים ובתפיסה רב-תחומית, בין היתר ערכה והשתתפה בספר **נשים יוצרות בישראל 1920-1970**, (סדרת מגדרים, הקיבוץ המאוחד, 2008); ב-2015 התפרסם ספרה השלישי **מין ומגדר בפסלי הזוגות של ג'אקומטי**, בהוצאת רסלינג. **חווה ראוכר** אמנית העוסקת בציור, פיסול ועבודות במרחב הציבורי. בעלת תואר M.F.A מ-Washington University בסנט לואיס בארצות הברית. לימדה במכללת תלפיות בתל אביב ובמכללת קיי בבאר שבע. הציגה במוזיאונים בארץ ובעולם וכן בגלריות ציבוריות בארץ ובעולם. מגדירה עצמה כאמנית פמיניסטית העוסקת, בין היתר, בדימויי הגוף הלא קנוני, דימויים המעלים שאלות על סטריאוטיפים של דימויי גוף אידיאליים ועל הפולחן שנוצר מסביב לדימויים אלו, וחוסר היכולת להתמודד עם מראה הגוף המזדקן. עוסקת באמנותה בענייני הגירה, פליטות, ונזילות מיגדרית.

יעל (ילי) נתיב, האוניברסיטה העברית, ירושלים, והמכללה האקדמית לחברה ולאמנות, נתניה

"חתימת גוף" ו"שחזור פעולה" באמנות הגוף הארכיונית של דורית פלדמן

המושגים "חתימת גוף" ו"שחזור פעולה" (Reenactment), לקוחים מתחום הריקוד והפרפורמנס. ההרצאה תתבונן באמצעות מושגים אלה באמנות הגוף הארכיונית של דורית פלדמן, כפי שמכנה אותה המרצה, ותציג אותם כאסטרטגיות עבודה מהותיות בעבודתה בהיבט קונספטואלי, מגדרי, אתי ואסתטי. המדיום הראשי של פלדמן מאז החלה ליצור בסוף שנות השבעים, הוא הצילום, שמשולבות בו אמצעי מדיה של פיסול תלת-ממד וציור. באמצעות מעקב אחר מבחר מעבודותיה המוקדמות ועד המאוחרות, ההרצאה תראה כיצד באה בהן לידי ביטוי "חתימת הגוף" הייחודית לה, וכיצד היא מייצרת מהלכים קונספטואליים הבנויים על מנגנונים חוזרים ונשנים המבוססים על **פעולות שחזור** של דימויים גופניים עצמיים פרפורמטיביים.

ד"ר יעל (ילי) נתיב היא מורה למחול וחוקרת בתחום מחול וחינוך למחול. היא מרצה בכירה במכללה האקדמית לחברה ואמנויות ASA בנתניה ומלמדת באוניברסיטה העברית בירושלים, ובפקולטה למוזיקה במכללת לוינסקי לחינוך בתל אביב. ד"ר נתיב גם חברה בסגל ההוראה של בית הספר לאמנויות מייסון גרוס (Mason Gross online School of the Arts) באוניברסיטת רטגרס, ניו ג'רזי. **דורית פלדמן** אמנית מושגית רב-תחומית. בוגרת המדרשה לאמנות, רמת השרון; למדה לתואר MFA, בית הספר לאמנות חזותית, ניו יורק; כמו כן למדה באורבינו, איטליה (מנחים: אנצו קוקי, גיאניס קונליס). עבודותיה הוצגו תערוכות יחיד ובמאות ותערוכות קבוצתיות רבות בגלריות ומוזיאונים מובילים בישראל ובח"ל. ב-1989 קיבלה את פרס האמן הצעיר מטעם משרד החינוך והתרבות. ב-2008 פרס מענק לעידוד היצירה, מועצת הפיס לתרבות ואמנות. הציבה למעלה ממאה פרויקטים פיסוליים בהזמנה במרחב הציבורי.

נאוה סביליה שדה, אוניברסיטת תל אביב ומכללת סמינר הקיבוצים

הבקכות: מאפיינים דיוניסיים באמנות נשים עכשווית

תופעת המאנידיזם (Maenadism) בעולם העתיק היא מיתולוגית כמו גם דתית-חברתית: המאנידות במחזה "הבקכות" לאוריפידס היו מעריצותיו של האל דיוניסוס, לכשעצמו אל של נשים, והערצתן את האל הביאה לכדי אסון; ואילו המאנידות במציאות היו נשים מכל הגילאים ומשכבות חברתיות שונות, אשר התכנסו בחברותא בחגים לכבוד האל, ובפולחני חניכה שכללו אף סיגוף וייסורים. בפולחנים אלו הן נהגו לפרוק כל עול עד למצב של

אקסטזה. התבוננות מזווית שונה ביצירתן של אמניות ישראליות ובינלאומיות עכשוויות, כגון סיגלית לנדאו, אניסה אשקר ואמניות נוספות, מגלה מאפיינים חזותיים ורעיוניים של מאינדיזם, פולחן, סיגוף וחניכה. מחקר זה משתייך לתחום חקר ההתקבלות הקלאסית בתרבות עכשווית (Classical Reception Studies) ומציע התבוננות השוואתית המבוססת על ההנחה כי בטקסטים העתיקים צבור ידע רב העשוי להאיר ולתרום דווקא לשם הבנת ההווה הנשית העכשווית.

ד"ר נאוה סביליה שדה מרצה באוניברסיטת תל אביב ובסמינר הקיבוצים וחוקרת אמנות המתמחה באמנות ותרבות קלאסית ובחקר ההתקבלות הקלאסית באמנות עכשווית. פרסומיה בתחום האמנות הקלאסית מתמקדים בחקר ביטוייהם של תפיסות עולם וערכים באמנות הפיסול היווני והרומי, והפסיפס והציור הרומי, מתוך זיקה למחשבה פילוסופית ולטקסטים בספרות העתיקה. פרסומיה בתחום חקר ההתקבלות הקלאסית באמנות עכשווית עוסקים בחקר השוואתי של תפיסת הגוף כזירה פוליטית ומגדרית; חקר השוואתי של דימויים קלאסיים ככלל ודימויים דיוניסיים בפרט באמנות עכשווית; וחקר נוכחותו של הנשגב האפלטוני באמנות עכשווית.

לוריה סייגלשיפר, אוניברסיטת בר-אילן

מצלמות את מה שלא ניתן לומר: על מיניות בסרטיהן של בימאיות קולנוע דתיות בישראל

בעשרים השנים האחרונות נוצרו בישראל סרטים קצרים רבים המתארים את ניסיוןן של נשים דתיות (אורתודוקסיות מודרניות). נושא בולט בסרטים אלה הינו העיסוק במיניות האישה. ההרצאה תדון בשני סרטים של בימאיות דתיות ("שירה" של מרים אדלר, 2009 ו"שבע ברכות" של חן גלון-קליין, 2005) ותראה כיצד באמצעות הקולנוע דנות היוצרות בנושאים שנחשבו טאבו בחברתן ולא נידונו בציבור: ראשית, תצביע על המיקומים השונים בהם ממקמות את עצמן הבימאיות ביחס ליצירתן, כאסטרטגיה להבעת ביקורת חברתית. שנית, תראה שעל ידי הצגת גיבורות הסרטים כסובייקטים מיניים, סרטים אלו לא רק מבקרים את היחס למיניות בשיח הדתי-אורתודוקסי אלא אף מערערים על הבניית האישה כאובייקט מיני ועל הקשר שבין נשיות לאימהות. לבסוף, ההרצאה תתאר את השפעת הסרטים על החברה הדתית ואת תרומתם להרחבת השיח על מיניות ועל תפקידה של האישה.

לוריה סייגלשיפר בעלת תואר ראשון ושני בפילוסופיה וחינוך מהאוניברסיטה העברית בירושלים. דוקטורנטית בתכנית ללימודי מגדר באוניברסיטת בר-אילן. עבודתה עוסקת בחוויותיהן של בימאיות קולנוע דתיות בישראל ומתחקה אחר התהליך של יצירת קול ציבורי אשר לרוב הינו ביקורתי כלפי תרבותן של היוצרות. בנוסף עובדת כעשור במרכז "אדוה" בקידום הטמעת חשיבה מגדרית במדיניות ובתקציבים.

רונה סלע, אוניברסיטת תל אביב

מוליכות שינוי: יוצרות פלסטיניות פורצות דרך בראייה היסטורית ועכשווית

ההרצאה תעסוק, לראשונה, ביוצרות פלסטיניות פורצות דרך בתרבות החזותית הפלסטינית. היא תתמקד במספר מצומצם של יוצרות שפעלו במגוון של תחומים כמקרה בוחן. קולן החתרני תרם תרומה משמעותית בפיתוח האמנות הפלסטינית ובגיבוש שפה חזותית אלטרנטיבית. חלקן פעלו ממניעים אקטיביסטיים ו/או פמיניסטיים בתוך שדה גברי מובחן, אחרות הקימו ארגונים אלטרנטיביים כדי לעצב ולהשמיע קול אנטי קולוניאלי כחלק ממהפכה הפלסטינית המתעצבת. פועלן סייע, לפיכך, בהשמעת קול צלול וברור לאומי פלסטיני, ובהצבת נשים במקום בולט ביצירה ובתהליכי השינוי. הן פעלו לרישום חזותי של ההווה הפלסטינית והזיכרון, ולצדן פעלו יוצרות שיזמו, לראשונה, מנגנונים לאיסוף ולשימור ההיסטוריה החזותית הפלסטינית. ההרצאה אף תדון בקצרה בארגוני נשים לשינוי בחברה הפלסטינית הפעילות היום ועושות שימוש באמצעים חזותיים במרחב האזרחי להשמעת קולן של נשים ולשידוד חברתי. ההרצאה מתבססת על מחקרי המרצה מן העבר ועל מחקרה החדש שחלק מפרותיו יפורסמו במהלך השנה הקרובה.

ד"ר רונה סלע היא מרצה באוניברסיטת תל אביב, אוצרת וחוקרת של ההיסטוריה החזותית הפלסטינית והישראלית. סלע מתמקדת ביחס בין אמנות וקולוניאליזם/דה-קולוניאליזם, הארכיון החזותי, אקטיביזם אמנותי, תולדות הצילום הפלסטיני והציוני/ישראלי, שלל וביזה של ארכיונים ואוצרות תרבות פלסטיניים וניהולם בארכיונים הקולוניאליים ומחיקת ההיסטוריה של היליד הפלסטיני מהמרחב הציבורי. פרסמה מאמרים וספרים בנושא.

יערה עוזרי, אוניברסיטת תל אביב

אפשרות של יצירה קולנועית נשית: מקרה המבחן של "בורג" (שירה גפן, 2014)

ההרצאה זו תבחן כיצד סרטה של שירה גפן משנת 2014, "בורג", חורג מן השיח הפאלוצנטרי ואיזו שפה נשית הוא מבנה. בורג הוא סיפורן של שתי נשים, אמנית יהודיה מירושלים ועובדת מפעל פלסטינית מהשטחים, אשר מציבות תמונת מראה האחת מול השנייה ולבסוף מתחלפות בזהויותיהן. "בורג" הוא יצירה נשית משום שהוא פונה אל הצופה כאישה, אולם אינו עושה זאת על ידי הצגתן של דמויות וחוויות שכל אישה תוכל להזדהות עמן. הנרטיב הלא-קוהרנטי, התחלופה המהירה של הדימויים וריבוי הקולות שהסרט מציג, ובעיקר העיסוק

הרפלקסיבי ביצירה פוליטית ופמיניסטית, הם מה שמאפשרים לצופה להביט ממרחק ביקורתי בהבנייה החברתית-תרבותית של נשים בחברה הישראלית והפלסטינית ובהצבתן זו מול זו כסוכנות של הבדלים. המרצה טוענת כי זוהי יצירה נשית המבקשת לקשור בין תהליכים סובייקטיביים לבין ההיסטוריה ולהציג סובייקטיביות נשית באופן שבו את היותה אחרת, שונה, מחולקת, ואולי אף את הסיבות לכך.

יערה עוזרי היא חוקרת ומרצה לקולנוע. דוקטורנטית לקולנוע בביה"ס לקולנוע וטלוויזיה ע"ש טיש באוניברסיטת תל אביב, וכותבת את עבודת הדוקטור שלה בהנחיית אורלי לובין על קולנוע ישראלי של במאיות. בעלת תואר ראשון ושני בחוג לקולנוע וטלוויזיה באוניברסיטת תל אביב. מלמדת תיאוריה קולנועית עכשווית וקולנוע של נשים באוניברסיטת תל אביב. מאמרים פרי עטה התפרסמו בכתבי עת שונים. עובדת כעת כמנהלת התכנית של פסטיבל דוקאביב לקולנוע דוקומנטרי.

גלעד פדבה, בית ברל והאוניברסיטה הפתוחה

הפוליטיקה של ביסקסואליות נשית בסרט "רגעים" של מיכל בת-אדם

כשהסרט "רגעים" של מיכל בת-אדם (1979) יצא למסכים, הגל הראשון של הפמיניזם בישראל היה בעיצומו בעוד המאבק המקומי לזכויות להט"ב היה בחיתוליו. יצירה זו התריסה באומץ כנגד פטריארכליות והומופוביה תוך שרטוט אחרות נשים בעלת מאפיינים ארוטיים ביסקסואליים. סרט זה מתמקד במערכת יחסים אינטימית המתפתחת בין יולה, סופרת ישראלית (בת-אדם), ובין אן התיירת הצרפתייה (בריז'יט קאטיון). בסצנת השיא, שאף נתקלה בצנזורה, יולה, אן ואבי (אסי דיין) שוכבים יחד ומגשימים תשוקותיהם באמצעות חיזיון ארוטי של סקס בשלישייה (ménage a trios). בעוד התייחסויות מחקריות לסרט "רגעים" מתעקשות שהוא משמר את הסדר המיני הפטריארכלי ההטרסקסואלי, המרצה מציע פרשנות קווירית אלטרנטיבית ומורכבת יותר של המשולש הרומנטי המוצג בסרט זה. לטענתו, הציר המרכזי של התשוקה בסרט אינו אבי אלא יולה ומשיכתה הביסקסואלית העזה כלפי אן שאינה פחותה מתשוקתה העזה לבן-זוגה.

ד"ר גלעד פדבה הוא חוקר מגדר ומרצה לקולנוע וטלוויזיה ותקשורת פופולרית בפקולטה לחברה ולתרבות במכללה האקדמית בית ברל, ובמחלקה לסוציולוגיה, מדע המדינה ותקשורת באוניברסיטה הפתוחה. ספרו *Queer Nostalgia in Cinema and Pop Culture* הופיע בהוצאת פלגרייב-מקמילן (2014), והוא עורך-שותף של אסופת המאמרים *Sensational Pleasures in Cinema, Literature and Visual Culture: The Phallic Eye* (2014). פרסם עשרות מחקרים בכתבי-עת אקדמיים בינלאומיים ויקרתיים, פרקים באסופות-מאמרים בינלאומיות, וערכים אנציקלופדיים רבים.

מור פרסיאדו, אוניברסיטת בר-אילן, מכהנת כיו"ר מושב "דיאלוג חוקרת אמנית"

ד"ר מור פרסיאדו, מרצה במחלקה לאמנות יהודית באוניברסיטת בר-אילן. מלמדת שיעורים בנושאי אמנות מודרנית ועכשווית, מגדר ואמנות, אמנות השואה ואמנות וטראומה. פרסומיה עוסקים ביצירת נשים במהלך השואה ובעקבותיה, וכן בהשפעת הפמיניזם על אמנות השואה. מאמרה האחרון "פרספקטיבות חדשות על אמנות השואה: יצירת נשים בתגובה לחוויה הנשית בשואה (1939-1949)" התפרסם לאחרונה בכתב העת: *Holocaust Studies: A Journal of Culture and History*.

רוני צורף, אוניברסיטת בן גוריון בנגב

ייצוגי הנידה באמנות העכשווית בישראל: ביקורת והצעות חדשות

האמנית חגית מולגן עסקה בעבודתה *שמיכת הטלאים שלי*, משנת 2004, בנידה, ריטואל טהרה מדם הווסת. העבודה זכתה לתגובות רבות בשדה האמנות הישראלי שסימנו את מולגן כאמנית שמתריסה כנגד הנידה והלכותיה. הדגשת החתרנות של מולגן מדגימה את האופן בו השדה מפרש את הנידה וייצוגיה. הנידה נתפסת כפרקטיקה קדומה, נטולת אסתטיקה, המנתקת בין האישה לגופה, והייצוגים מתפרשים כקריאת תגר כנגד המנהג הדכאני. ההרצאה מערערת על השיח הקיים, מצביעה על הממד האסתטי המצוי בנידה ומציעה לראות בה גורם שעשוי להעניק עמדת כוח לנשים. בהתאם טוענת המרצה כי *שמיכת הטלאים שלי* לא מערערת על הנידה, אלא על המבנה הפטריארכאלי שלה, הנתון לשליטה גברית. הפרשנות המחודשת תבקש להתוות דגם חדש לעיסוק בעבודות אמנות הנוגעות בנושאים מגדריים-דתיים, כזו הבוחנת את שלושת השדות המחקריים - אמנות, מגדר ומחשבה יהודית, ככאלה המצויים ביחסי תלות והעשויים להרחיב ולשכלל זה את זה.

רוני צורף סיימה את לימודי התואר שני במסלול מחקרי במחלקה לאמנות ותרבות חזותית באוניברסיטת בן-גוריון בנגב, תחת הנחייתה של ד"ר רונית מילאנו. הרצאה זו לקוחה מתוך התזה שלה, "ייצוגי הנידה באמנות העכשווית - אסתטיקה מגדר ומחשבה יהודית". המאמר שלה "להפנים פנים: על הנראות ואי הנראות של פני ה'אחר'" פורסם בשנת 2014, ובשנת 2016 היא הרצתה בכנס על אמנות וקבלה באוניברסיטת בר-אילן, תחת הכותרת "סתרי-תורה: אמהות פרשנות ומחוכים אצל ג'קלין ניקולס".

שרית קופמן-שמחון, מכללת סמינר הקיבוצים

"היהודיה היפה" בתיאטרון הישראלי: שחקניות אתיופיות על הבמה

במאה התשע עשרה הופיעו ברשימת השחקניות הצרפתיות המהוללות שתי דיוות ממוצא יהודי: רשל פליקס ושרה ברנאר. התואר שדבק בכל אחת היה "Belle Juive" (יהודיה יפה). הן גילמו בחייהן את הדימוי של יופי אקזוטי, כישרון, ומשיכה ארוטית. ייחסו להן יצריות יתר שבאה לידי ביטוי על הבמה. בהרצאה זו מבקשת המרצה לטעון שבאופן פרדוקסלי, חוזרת התופעה הנ"ל בגלגול דומה למדי במאה העשרים ואחת על במות התיאטרון בישראל, תוך שיחזור ומחזור של אותו סטריאוטיפ: בכל אחד מן התיאטרונים הרפרטואריים הגדולים מככבת בימים אלה שחקנית ממוצא אתיופי בתפקידים ראשיים, המתקשרים עם יופי אקזוטי, כשרון, ומשיכה ארוטית. שאלת השחקניות ממוצא אתיופי בישראל תיבחן על רקע מגדרי, אך גם גזעי. בנוסף, כמתבקש, תיבחן תופעת "היופי האקזוטי" כדימוי בימתי בעל נופך אוריינטליסטי.

דר' שרית קופמן-שמחון היא מרצה במכללת סמינר הקיבוצים וחוקרת תיאטרון, בעלת דוקטורט מאוניברסיטת מינסוטה, בארצות הברית. תחומי המחקר העיקריים שלה הם תיאטרון ויהדות, דמות היהודיה בדרמה האירופית ורב לשוניות בתיאטרון הישראלי (בימים אלה היא כותבת על כך ספר). שרית פרסמה מאמרים רבים בספרים ובכתבי עת בארץ ובחו"ל. היא חברה במדור תיאטרון של משרד התרבות, ובוועדה הציבורית הבימה.

נעמה קלורמן-עראקי, אוניברסיטת תל אביב, מכהנת כיו"ר מושב נשים אמניות ב'

ד"ר נעמה קלורמן-עראקי מרצה בחוג לתולדות האמנות באוניברסיטת תל אביב. את הדוקטורט בנושא "פמיניזם וצילום בבריטניה של שנות ה-70 וה-80" סיימה ב-2014 בתכנית להיסטוריה ותיאוריה של אמנות ואדריכלות באוניברסיטת SUNY Binghamton. תחומי המחקר שלה הם צילום, שימושים פוליטיים של תרבות חזותית, וסוגיות של מגדר ופמיניזם. השתתפה בכנסים אקדמיים בארץ ובחו"ל וכתת עובדת על ספרה הראשון. מאמרה *Underneath We're Angry: Feminist Media Studies*. מאמרה, *The Hackney Flashers: Photography as a Socialist Feminist Endeavor* יראה בקרוב אור בכתב העת *Photography and Culture*.

גילית קרול, מורה וחוקרת עצמאית

מופעי אי-פוריות בתיאטרון הישראלי

בשנים האחרונות מתגבש בישראל זיאנר מופעים העוסקים בסוגיית אי-הפריון של האישה היהודיה-ישראלית. מאפיין עיקרי של מופעים אלה הוא העובדה כי הם נכתבים וואו משוחקים על הבמה על-ידי נשים מטופלות-פריון. טענת המרצה היא שתופעה תיאטרונית זו משקפת מגמה חברתית חדשה השוברת על הבמות את שתיקת הנשים בנושא הפוריות והאימהות. בכל הפקה ישנו ריבוי נשי, כשלפחות אחת מהיוצרות הייתה מטופלת-פוריות, והיא יהודיה-ישראלית-אשכנזייה-חילונית, שרואה ב"יציאה מהארון" שליחות במטרה לעורר שיח ציבורי בנושא. ההרצאה מבקשת לנתח את המבעים הפרפורמטיביים המשותפים למופעים אלה, ולעמוד על משמעותם בהקשר לזהות האישה בישראל, כמוכפפת לציווי הביולוגי של גופניותה, שאותו, האי-פורייה, לא יכולה למלא.

גילית קרול בעלת B.A. בתיאטרון מאוניברסיטת חיפה (מסלול בימוי), ו-M.A. באמנות התיאטרון מאוניברסיטת תל אביב. מנחת קבוצות, מורה לתיאטרון ומדריכה ארצית במפמ"ר תיאטרון מטעם משרד החינוך.

ישראלה שאער-מעודד, אוניברסיטת תל אביב

הקולנוע שאין לו שם: קולנוע נשים ישראלי מוקדם (1969-1983)

ההיסטוריה של קולנוע הנשים בישראל טרם נכתבה ובמאיות הקולנוע הראשונות וסרטיהן נעדרו מדפי ההיסטוריה ומהמחקר האקדמי של הקולנוע הישראלי. הכניסה המשמעותית של נשים לתחום הבימוי בישראל החלה רק בסוף שנות השישים, וסרטיהן ביקשו לכוון לראשונה סוביקטיביות נשית בעלת תשוקה ריבונית החותרת תחת הבניית שוליותה הלאומית והחברתית. אולם בניגוד לסרטי זרם "הרגישות החדשה" שנוצרו על ידי גברים באותה התקופה, סרטי הקולנוע של הנשים סומנו ונתפשו על ידי הביקורת כייצוג של עולמן הפרטי-האישי של היוצרות, ללא קשר להשפעות ומגמות אומנותיות או פוליטיות רחבות. על מנת להחזיר את ממד האוטוריזם לבמאיות הראשונות של הקולנוע הישראלי, הרצאה זו תבקש למפות את קולנוע הנשים המוקדם, ולמקמו בהקשר התרבותי הישראלי תוך סקירת מעברן של נשים מתפקידים שנעשו מאחורי הקלעים לעמדת המצלמה והבימוי, כמו גם להציע ולבחון באופן ביקורתי את הסיבות להדרתו.

ישראלה שאער מעודד הגישה את עבודת התזה בנושא "הבמאיות הראשונות בקולנוע הישראלי" במסגרת לימודי M.A. בביה"ס לקולנוע וטלוויזיה ע"ש טיש באוניברסיטת תל אביב, ומתעתדת להתחיל בלימודי דוקטורט בשנה הקרובה. חברת

ועדת הקולנוע של סל תרבות, מביימת סרטים ומשמשת כרכזת מגמת צילום בגימנסיה העברית הרצליה בתל אביב. בוגרת התכנית למנהיגות צעירה בפריפריה במכון מנדל ובבצלאל - אקדמיה לאמנות ועיצוב.

ד"ר רונית שטיינברג, בצלאל - אקדמיה לאמנות ועיצוב, מכון שכטר

יו"ר מושב דימויים מגדריים נשיים

מרצה בבצלאל ובלימודי תואר שני במכון שכטר, שם היא מעבירה בין השאר קורס העוסק ביצירתן של נשים יהודיות. עוסקת במחקר ובהוראה בתחומים של אמנות ישראלית ואמנות יהודית מודרנית. עבודת הדוקטורט שלה, שהוגשה באוניברסיטה העברית בהנחייתה של פרופ' גנית אנקורי, עסקה ביצירתה של האמנית הניו יורקית איליין רייצ'ק, שיצירתה הרקומה מתייחסת לנושאים של זהות מגדרית, לאומית, גזעית ועוד. בימים אלה היא גם כותבת בעבור האוניברסיטה הפתוחה את הקורס "יצירה חזותית בחברה היהודית", יחד עם פרופסור קטרין קוגמן אפל, בו תוקדש יחידה שלמה לנשים.

סמדר שפי, אוניברסיטת תל-אביב, בית לאמנות ישראלית

הזרה כפולה: היעדרותה של גרטה וולף-קרקואר מתולדות האמנות הישראלית והאוסטרית

גרטה וולף-קרקואר (1890-1970) אמנית רבת פעלים, נמחקה מתולדות האמנות בארץ מולדתה, אוסטריה, ובמולדתה המאומצת, ישראל. היא השתייכה למודרניזם בשיאו והייתה תלמידה של אדולף הולצל (1853-1934) ויוהאנס איטן (1888-1967) ומיודדת עם אגון שילה (1890-1918). ב-1924 היגרה לפלשתינה, אך המשיכה בקריירה בווינה עד לעליית האוסטרו-פשיזם ב-1934. בפלשתינה ציירה דיוקנאות של מהגרים מהעילית התרבותית, כמו בני הזוג בובר או אלוה לסקר שילר, לצד דיוקנאות נשים בדואיות וערביות, בהן התבוננה שלא בפריזמה אורנטליסטית. ב-1935 הקימה תיאטרון בובות ופעלה להצלת בובונאים יהודים על ידי יצירת מקומות עבודה עבורם בארץ. הדיון בשאלה מדוע הודרה יתבסס על המחקר הראשוני של עיזבונה הנרחב, מקורות מהתקופה ומחקרים שנעשו במהלך השנים ובייחוד בעשור האחרון. ההרצאה תתבונן באופן בו מתעצב הקאנון ומה אובד בתהליך זה.

ד"ר סמדר שפי בוגרת תואר שלישי בתולדות האמנות באוניברסיטה העברית, ירושלים. מרצה במסגרת לימודי אוצרות באוניברסיטת תל אביב ובבית לאמנות ישראלית. עורכת ומייסדת בלוג ביקורת האמנות *החלון* ומבקרת האמנות של גלי צה"ל. משך עשרים שנה הייתה מבקרת האמנות של עיתון *הארץ*. אוצרת עצמאית. הפרויקטים שאצרה ב-2016 כללו את "מארג: זיקות למסורות באמנות המערב בציר עכשווי בישראל" במוזיאון פתח תקווה, ואת "קנין ופטיש", במוזיאון בית ביאליק בתל-אביב.

הזרה שפלן קצב, מכללת סמינר הקיבוצים, מלי דה-קאלו, סמינר הקיבוצים

תיאטרון האימהות

האימהות נתפסת כחוויה מיוחדת שבה האמת הרגשית והגופנית איננה מוטלת בספק. הגוף והרגש האימהי מוצגים בחברה כמדברים בקולות ברורים וחד משמעיים. התיאטרון, לעומתם, נתפס כהצגה שמטבע הגדרתה מציבה פער בין הקיים למוצג. בדיאלוג המרצות מבקשות להצביע על הנוכחות של ההצגה האימהית. האישה כפרפורמית המגלמת את דמות האם עד לרגע שבו המסך יורד ומתגלה "המאויס". לדיאלוג נבחרו ארבעה פרויקטים בווידיאו של דה-קאלו, המבטאים רגעים בהם האוטופיה הופכת לדיסטופיה וכיצד הפסאדה של האושר האימהי והמשפחתי עשויה כל רגע להיפך לעינוי, לפולשנות ולהתערערות המערכת כולה. העבודות שונות זו מזו אך ככולן מתערבב האישי עם החברתי באופן שיוצר דיון חדש על פעולת ה-Mothering. השניות של מצג האושר המשפחתי מחדדת את מושג האהבה האימהית וחושפת את האמת המורכבת היוצרת אי-נוחות אצל הצופה בהן.

ד"ר הזרה שפלן קצב מרצה, חוקרת ואוצרת. ראש המחלקה לאמנות, סמינר הקיבוצים, מלמדת גם במסלול האקדמי של המכללה למנהל בב"ס לעיצוב וחדשנות. מחקרה מתמקדים בצומת המפגש אמנות, מגדר, פמיניזם, ביקורת תרבות ופסיכואנליזה. צומת זה מניב תחום נרחב של הרצאות ומאמרים בנושאים הקשורים באימהות, באמנות, בתיאוריה ביקורתית ובפסיכואנליזה פמיניסטית. **מלי דה-קאלו** - אמנית רבת תחומית, חוקרת, פעילה חברתית ומרצה בכירה במחלקה לאמנות של סמינר הקיבוצים. בעלת תואר MFA מאוניברסיטת סטנפורד קליפורניה. עבודות הווידיאו שלה עשויות לרוב באסטרטגיה קולנועית של "Story Telling", כשהממד הסיפורי נע על הרצף שבין הדוקומנטרי לפיקטיבי. הציגה תערוכות יחיד וקבוצתיות בארץ ובעולם ועבודותיה נמצאות באוספים פרטיים.

דוד שפרבר, אוניברסיטת בר-אילן

ביקורת מתוך מחויבות: פמיניזם יהודי-רדיקלי ביצירה של נחמה גולן

נחמה גולן (ילידת תל אביב, 1947) היא אחת האמניות האורתודוקסיות הפמיניסטיות החשובות ביותר בישראל. ההרצאה תעסוק בעבודתה "שתלכי בדרכים טובות" (1999) המציעה ביקורת פמיניסטית ישירה ונוקבת על

הטקסט היהודי הקנוני. דרך בחינת ההתקבלות של העבודה בעולם האמנות ובעולם הדתי המרצה מבקש להאיר את הדרכים שבהן מבקרת גולן את הטקסט היהודי הקנוני, ולעמוד על דרכי פעולתה במרחבים השונים, קרי עולם האמנות ועולמות יהודיים מסורתיים. סך הדברים מכוון לעמוד על ייחודה ותרומתה של האמנות הפמיניסטית הנוצרת בתוך החברה הדתית לעולם האמנות, ועל חשיבותו של עולם האמנות כמרחב המאפשר עיסוק ישיר בנושאי טאבו ומשמש מוקד פמיניסטי חתרני ביכולתו להשמיע קול ביקורתי של נשים פמיניסטיות בתוך העולם היהודי האורתודוקסי.

דוד שפרבר הוא חוקר אמנות, מבקר ואוצר. כותב את עבודת הדוקטורט שלו אצל פרופ' רות איסקין באוניברסיטת בר-אילן. מאמריו פורסמו בבמות אקדמיות כמו גם בקטלוגים מוזיאליים ובבמות פופולאריות - מקוונות ומודפסות. בשנת 2012 אצר שפרבר (יחד עם אוצרת היודאיקה דבורה ליס) תערוכה בין-לאומית של אמנות יהודית-פמיניסטית במשכן לאמנות עין חרוד.